

Філософсько-методологічні проблеми публічного управління та адміністрування в кінці XX – початку XXI століть

Європейська цивілізація постає на *принципі раціоналізму*: з моменту Великого виклику силам природи людина здійснює послідовне подолання стихій природного, культурного та психологічного буття; впорядковує їх, освоює та пристосовує під себе. Джерелами раціоналістичної мотивації виступає страх перед стихіями хаосу та тяжіння переформувувати простір на засадах передбачуваності.

З Нового часу та доби Просвітництва поряд з формуванням розуміння процесів самоорганізації суспільства спостерігається поступове виокремлення двох напрямів теоретичного осягнення та практичного формування й розвитку суспільних взаємозв'язків, процесів самоорганізації суспільного життя.

З одного боку, *розвиток гуманістичної традиції* античності, імперативу “*liberte, egalite, fraternite*” часів Відродження, діалектичне розв'язання дихотомії “розрізнене – тотожне”, що розглядає відповідальність як інтегруючу етичну норму, а інтеграцію – як спосіб ідентифікації, єдине в багатоманітному, цілісність, “органічну систему”. Джерело розвитку вбачається у суперечностях, поглиблюється розумінням необхідності переходу від суб'єкт-об'єктного до суб'єкт-суб'єктного типу взаємозв'язків та відносин, відбувається становлення суспільства та виникає поняття **солідарність**, обґрунтовується радикально нова форма правління – республіка, – в якій індивід знаходиться під **патронатом** суспільного Цілого.

З іншого боку, *еволюціоністська концепція*, яка базується на ліберальній доктрині та античній концепції процесів суспільного розвитку та характеризується відверто упередженим ставленням до науки, соціальним плюралізмом, трактуванням суспільства як тотожності, механістичної сукупності незалежних, байдужих один до одного індивідів, поєднаних зовнішніми правовими формами на рівні індивідуально-групового інтересу.

Розвивається ідея нового колективного суб'єкта суспільної угоди, **нації** як соціально-політичного об'єднання із збереженням суб'єкт-об'єктних взаємозв'язків та відносин, наміну сімейним традиціям та імперативу “*liberte, egalite, fraternite*” ставиться більш універсальна національно-державницька традиція, яка по-новому інтерпретує поняття самоідентичності (**солідаризм**). Цим створюється основа для більш універсальних економічних засобів контролю людини економічної. Причинно-наслідковий зв'язок заміняється суто функціональним, випадковим.

Таким чином, європейська традиція розділяється на дві моделі суспільного відтворення та самоорганізації соціальної системи: тоталітарну та ліберальну. Поступово накопичуються сумніви щодо модернізації та раціоналізації як наслідок протиставлення системі та відокремленого суб'єкта, який скорше навчиться використовувати або обходити правила ніж поважати.

М.Фуко розглядає соціальні аспекти влади та вводить в науковий обіг поняття дисциплінарного суспільства. Н.Луман в теорії диференційованих соціальних систем трактує суспільство як сукупність комунікацій-подій, що змінюють одна одну в часі, а його структура спрямована на впорядкування подій за принципами структурування. Раціонально-технологічна комунікаційна концепція Н.Лумана стає базою сучасних уявлень щодо сутності демократичного режиму.

Ю.Хабермас поєднує комунікативні та адміністративні аспекти. Суспільство розколюється на дві підсистеми: легальне суспільство та громадянське суспільство. Демократичні процедури є адміністративно-нормативними технологіями, що належать до першого суспільства, але метою є інституалізація вільних комунікацій, громадської думки в процесі вироблення суспільної волі.

В той же час, сучасна картина світу характеризується збільшенням ступеня щільності, насиченості та інтенсивності суспільних взаємозв'язків; щільним сполученням глобального та локального, поставанням *єдиної економічної системи* (І.Валлерштайн, Дж.Бенігер), *наростанням суспільних проблем* (В.Вернадський, Т.деШарден, П.Дракер), початком *формування єдиного інформаційного простору* (А.Тоффлер, Д.Белл, А.Турен), *загостренням проблем виробництва, споживання та розподілу* (Дж.Гелбрейт, В.Афанасьєв). Результат – відбувається втрата джерел розвитку, формування відносно самостійних взаємопов'язаних підсистем, розвиток плюралізму в інституційній сфері, поява самостійних соціальних та релігійних спільнот, руйнування індустріальної класової структури, плюралізм культурних форм, розширення ступенів свободи суспільства.

В напрямі ліберальної моделі цим переймаються автори концепції синергізму. Саме завдяки синергетиці постіндустріальна парадигма намагається – принаймні декларує наміри – здійснювати відповідний вплив на розуміння *масовості* як соціально-філософського феномену сьогодення.

Так, на думку дослідників постмодерну, в сучасному світі маси набувають нового статусу, вони є масовими альянсами за ознакою “ єднання дією ”. Постмодернові та постструктуралістські дослідники (Ж.Батай, М.Бланшо, Ж.Дерріда, Ж.Лакан) вважають, що суспільство залишається масовим, тобто характеризується постійним самовідновлюванням “капіталістично - герменевтичного ” кола “ виробництва – споживання ”, хоча маси постійно “ зникають ”, чим зумовлюється феномен “ парадоксальної реальності ”.

В той же час, стосовно сучасної геополітичної ситуації постмодерніст Н.Еліас для опису суспільних систем пропонує використовувати т.з. фігураційну соціологію. К.Мангейм, засновник соціології пізнання, робить висновок, що поява «масових суспільств» та розвиток демократії загрожує відбудовою тоталітарного режиму.

Таким чином, відбувається, по-перше, відхід від діяльнісної сутності суб'єкта історичного процесу до менш динамічної детермінації його станом інфраструктури, інституційних утворень; по-друге, заміна людини статистичними ансамблями (статика без динаміки); по-третє, абсолютизація процесів репродукування взаємозв'язків на поверхні системи (суспільство масового споживання), заперечення причинно-наслідкових зв'язків ідеєю "спонтанного порядку", концепцією суб'єктивних очікувань, критеріями корисності. Тобто західною філософією та суспільно-політичною думкою остаточно “ долається ” – суто суб'єктивістські, – ідея цивілізації та, натомість, в центр ставиться ідея формування сучасного суспільства, наднаціональних держав та міжнародної інтеграції із концептуальною плюралістичністю теоретичних концептів – уявлень, – про універсальне.

Як наслідок, в межах футурологічного напрямку (О. Флехтхейм) з'являється більше 20 визначень “ картин світу ” з префіксом “ пост - ”, в яких попередження та запобігання соціальних конфліктів і війн набирає екзистенційного виміру. А в сутності, відбувається демодернізація як втрата взаємозв'язків, які поєднують особисту свободу та суспільну ефективність, фінальний розпад суб'єкт-об'єктної опозиції, руйнування дихотомії традиційних критеріїв діяльності та процесу суспільного відтворення загалом.

Невідповідність та розрив сутності та існування людини-людей-людства лише маскується, за для чого розгортається та загострюється протиставлення одиничного та загального; *раціональність* критикується як за недовіру до масової свідомості, що характеризується традиціоналізмом та ефективністю, так і за розмежування з «гуманітарною елітою», яка дезорієнтована та дезадаптована в утилітарному та функціонально-структурованому суспільстві; виникає парадокс раціональності, тобто підвищення рівня керованості за рахунок зниження різноманітності об'єкта управління (О.С.Панарін).

Узагальнюючи наведене, можна констатувати, що з першої половини ХХ століття починається переосмислення здобутків принципу *раціоналізму*, а з другої половини ХХ століття – перегляд сформованих *тоталітарної та ліберальної моделей*. На початку ХХІ

століття необхідним стає формування нового філософсько-методологічного підґрунтя дослідження суспільного розвитку загалом та правових засад публічного управління та адміністрування зокрема.